

CUPRINS

Nae Ionescu, teologul laic – Pr. George Remete / 11

Cuvinte prevenitoare / 17

La început a fost contextul / 27

Cadre de pornire / 27

Primul pasaj de nivel / 34

Al doilea pasaj de nivel / 39

Al treilea pasaj de nivel / 42

„Noua spiritualitate” / 49

Misionar al Absolutului / 69

Prealabile / 69

Linii de portret mișcat / 72

Germenele unei filosofii creștine / 78

Sistemul: dorință și empatie juvenilă / 82

Fenomenologia experienței religioase / 88

Dumnezeu nu a murit! / 94

Metafizica: ofrandă lirică și echilibru spiritual / 102

Intuiție și trăire. Cunoaștere metafizică / 109

Cunoaștere mistică deghizată / 117

Metafizica ființei / 120

Restaurarea metafizicii / 129

Căderea în temporal / 145

Metafizician care face politică / 145

Între politică și critica teologică / 148

Ispita posibilului și ca donjuanism / 150

Trădarea spiritualului: cecitate sau pasiune politică? / 152

Fenomenul legionar: document apocrif? / 160

Ortodoxie, „românie”, erezie: naționalism religios / 167
 Final deschis: A fost Nae Ionescu antisemit? / 182

Teologul laic din pridvorul Bisericii / 201

Între știință și religie / 201
 Problema religioasă / 205
 Hristos – răstignire, pătimire, mântuire / 212
 Încercare în antropologia creștină / 226
 Despre ecumenicitatea ortodoxă / 230
 Semnificația Predaniei / 234
 Disciplina canonică și dogmatica ortodoxă / 238
 Organicitatea creștinismului românesc / 249
 Laicii, tinerii credincioși, viața monahală / 256
 Despre preoți, episcopi și mitropoliți / 262
 Capul Bisericii Ortodoxe Române / 271
 Maladiile Bisericii române / 277
Derapajele vieții bisericești / 277
Politica în Biserică / 287
Cezaro-papismul / 302
Reforma învățământului religios / 305
Confesiunile și armonia religioasă / 316
Un catolicism care „se închircește” / 324
Panica protestantă / 332
Interconfesionalismul și simțul istoric / 333
„Noul creștinism” și sectele / 337
 Fața estetică a religiosului / 340

Bibliografie selectivă / 349

Summary / 355

Résumé / 361

NAE IONESCU, TEOLOGUL LAIC

Prima întrebare și, în egală măsură, prima dificultate în ce-l privește pe Nae Ionescu este următoarea: *a fost un filosof religios sau un teolog?* Orice filosof care cugetă și tratează probleme religioase este filosof religios. Dar el se deosebește de teolog – nu prin inteligență sau aprofundare – prin independență, prin faptul că rămâne detașat, că nu e încadrat în Biserică și nu se consideră îndatorat față de ea. Față de filosoful religios, teologul nu e neapărat mai deștept, mai capabil sau mai profund, ci se diferențiază esențial prin faptul că e total devotat și dedicat Bisericii și teologiei, că se consideră și e considerat responsabil față de ele. În acest fel, putem lămuri condiția gânditorului Nae Ionescu: el n-a fost un filosof creștin propriu-zis, ci un teolog creștin, pentru că s-a arătat nu numai competent și profund, ci mai ales responsabil și devotat deplin teologiei și Bisericii ortodoxe.

Urmează apoi o altă întrebare, aceea asupra competenței sale ca teolog. Căci aceasta nu-l privește numai pe el, ci o categorie întreagă de gânditori și autori creștini: există oare în Biserică și în teologie categoria de teologi laici? E adevărat că această întrebare e mereu actuală și provoacă discuții și polemici. Trebuie să știm însă că o incursiune, chiar și rapidă, în istoria Bisericii creștine îi arată oricărui cercetător că istoria teologiei creștine e plină de teologi laici, unii fiind chiar geniali, determinanți și sfinți. Autenticitatea și proprietatea teologiei laicilor nu se datorează numai calității, valorii și eficienței lor, ci e validată în principiu chiar dogmatic și oficial de către Biserică, pentru că însăși învățătura oficială a Bisericii declară explicit și imperativ că – întrucât Biserica e un organism unitar și toți membrii ei se împărtășesc de același har divin – toți sunt chemați și îndreptățiți să facă teologie. Orice membru al Bisericii e deplin liber

și menit teologiei, singura obligație care se impune tuturor este devotamentul și fidelitatea.

E adevărat că a existat mereu, persistă și, probabil, va dăinui mereu ideea că teologia necesită școlarizare (atestată prin acte) și capacitate harică (atestată prin hirotonire) într-o calitate clericală. Dar această idee – oricât de puternică și persistentă – e numai o prejudecată, iar cercetătorul e îndatorat să știe că Biserica n-a acceptat niciodată această prejudecată, chiar dacă mulți teologi și clerici s-au complăcut în chip ignorant în ea.

Prin urmare, oricine se angajează în cercetarea și calificarea gândirii și operei lui Nae Ionescu trebuie să știe că el n-a fost un simplu filosof religios, ci un teolog cunoscător, competent, angajat și responsabil în teologia și Biserica ortodoxă. De altfel, competența sa teologică i-a fost recunoscută totdeauna de mulți teologi și a fost contestată numai de unii din adversarii săi, în lipsă de argumente de specialitate.

Definirea personalității lui Nae Ionescu e foarte dificilă, nu numai pentru că el a fost o persoană cu adevărat misterioasă, adică extrem de complexă și paradoxală, ca o *coincidentia oppositorum*, rămânându-și probabil misterios chiar sieși. El rămâne misterios mai ales prin forța cu care solicita capacitatea interogativă sau infinitul fiecărui preopinent, prin suveranitatea cu care impunea fiecăruia să gândească profund și onest, cu întrebările ultime și total-revendicatoare. Gândirea și metoda lui au fost *trăiriste*, dar nu în sensul de experiență fizică sau cuprindere, ci în sensul de asimilare personală organică, de către întreagă ființa cercetătorului.

George Călinescu credea că Nae Ionescu „*e un cabotin superior*”, pentru că în mijlocul celor mai dificile demonstrații academice metafizice se repezea la fereastră, pe când era la cursuri, și-i interoga intempestiv pe studenți cu cuvintele „*Vouă nu vă place strada?*” Aici Călinescu s-a înșelat, căci întrebarea aceea surprinzătoare nu însemna vreo șmecherie sau cucerire facilă, ci vroia să sublinieze faptul că înțelegerea sau cunoașterea nu e simplă

raționare sau calculare, ci experiențe ființiale, organică și cuprinzătoare a persoanei.

Dar misterul lui Nae Ionescu a stat mai ales în faptul că personalitatea lui cuprindea simultan atât o dimensiune luminoasă, cât și una întunecată, la fel de puternică, amândouă coabitând și întrepătrunzându-se permanent într-un chip incredibil, paradoxal, dar real. E foarte probabil că misterul lui Nae Ionescu a fost întreținut de el însuși și că s-a complăcut în el, dar acest fapt nu e important; important este faptul că nu era artificial, ci real, că era expresia unei personalități geniale, de o înzestrare, forță și atracție excepționale și autentice. Nu metodele și artificiile i-au atras pe discipolii lui Nae Ionescu, ci cunoașterea, inteligența și aprofundările lui excepționale, verificate și validate de câteva decenii.

Calitatea lui intelectuală n-a fost contestată, după câte știm, de nimeni. Viața sa a fost aventuroasă, șocantă și misterioasă nu pentru că și-a programat-o el astfel, ci pentru că însușirile și forțele vulcanice ale personalității lui explodau în forme care-l depășeau, poate, chiar pe el însuși. Dar nu acest mister constituie esența și dimensiunea personalității lui. Măsura lui o dau opera (sau scrierile) și mai ales moștenirea, adică pleiada coplesitoare de urmași excepționali, care constituie de fapt excelența gândirii și culturii românești din deceniul patru al secolului trecut și până astăzi.

Aici ne interesează însă în primul rând raportul gândirii sale cu teologia Bisericii. Trebuie să știm că în această privință nu competența i-a fost contestată, ci numai unele argumentări. De multe ori observațiile sale teologice i-au fost recunoscute, totuși esențială și determinant-deosebitoare a rămas concepția lui asupra „omului căzut” sau „căderii în istorie”, în sensul că în istorie sau în lume condiția umană e tragică întrucât mântuirea ar fi imposibilă aici. Or, credința creștină este aici tranșantă și indubitabilă: raiul, împărăția sau mântuirea nu pot fi depline pe pământ, dar încep de aici. Începutul, „arvuna” sau „pârğa” mântuirii sunt pe pământ. Această idee sau credință e dogmă în creștinism, adică afirmație obligatorie,

imuabilă și veșnică. Ea constituie tocmai esența și specificul credinței creștine, adică privind tocmai învățătura creștină centrală: întruparea lui Dumnezeu în Iisus Hristos. Dumnezeu s-a întrupat tocmai pentru a asuma lumea, timpul și istoria, a le pătrunde cu o nouă forță și sfințire. Întruparea nu e contra sau deasupra istoriei, ci în istorie și pentru istorie. Tocmai posibilitatea mântuirii în istorie, în lume constituie specificul creștinismului și deosebirea esențială față de celelalte credințe. Iar dovada palpabilă a autenticității începutului mântuirii este sfințenia sau sfințirea, pe care creștinismul a arătat că o poate realiza în lume. Sfințenia și sfântul creștin – care se prezintă ca o nouă specie biologică – sunt proba acestei posibilități și eficiențe ființiale în om și în lume.

În istorie și în lume, condiția omului este într-adevăr „căzută” sau păcătoasă, așa cum subliniază Nae Ionescu. Ea înseamnă îmbolnăvirea și slăbirea omului, dar nu anularea tuturor forțelor și calităților sale. Omul rămâne salvabil, chiar în lume, căci numai așa se justifică și se explică întruparea, suferința și moartea lui Dumnezeu pentru oameni, ca asumare și restaurare ființială garantată a condiției umane. Trebuie înțeleasă însă diferența subtilă între condiția căzută sau păcătoasă reală a omului în istorie și capacitatea lui de a se ridica, prin energia restauratoare a lui Dumnezeu implementată în lume prin Întrupare și concretizată expres și palpabil în lucrările sfințitoare din Biserică.

În concepția lui, Nae Ionescu a fost, foarte probabil, influențat de gândirea protestantă, dominantă atunci (ca și astăzi) în Germania în special și în Occident în general. Trebuie să știm însă că argumentarea prin care a fost combătut nu este numai a părintelui Stăniloae personal, ci aparține explicit și indubitabil întregii teologii ortodoxe. Părintele Stăniloae a fost numai cel care a formulat-o mai limpede, mai pregnant și mai convingător.

Dar, mai presus de unele idei amendabile, Nae Ionescu a fost un teolog foarte atent, foarte riguros și exact, care a observat cu perspicacitate o mulțime de improprietăți, denaturări, falsificări și

mizerii din teologie și Biserică și a contribuit, cu siguranță, la curățarea grajdurilor lui Augias.

Însă problema lui Nae Ionescu nu e Nae Ionescu, ci problema majorității covârșitoare a intelectualității române interbelice. Orice cercetător – indiferent de ce parte a baricadei stă – e obligat să recunoască, dacă e riguros și onest, că majoritatea dominantă a intelectualilor interbelici a avut idei și atitudini asemănătoare sau chiar identice cu ale lui Nae Ionescu, iar aceasta nu numai pentru că au fost cucerii sau influențați de el, ci mai ales pentru că propria lor formare și înzestrare i-au dus la aceleași concluzii.

De aceea, lucrarea de ultimă oră a profesorului Ion Dur, „Nae Ionescu, teologul laic din pridvorul Bisericii”, este nu numai binevenită, excelent argumentată și foarte valoroasă, ci (cum spun „boierii minții” de la noi), chiar incontestabilă. Eseistul Ion Dur atrage atenția, în primul rând, că moștenirea lui Nae Ionescu ajunge până în zilele noastre, căci magistrul Școlii de la Păltiniș, Constantin Noica, a fost el însuși discipol al lui Nae Ionescu și este de neconceput altfel. Dar nu ne mirăm, căci moștenirea sau raportul dintre maestru și discipol a însemnat de multe ori denaturare sau chiar trădare.

S-au scris multe lucrări despre Nae Ionescu, dar niciun autor (după cunoștința noastră) n-a pledat atât de convingător asupra calității de teolog laic a lui Nae Ionescu și n-a demascât proasta înțelegere sau reaua credință și voință a celor care l-au combătut.

Interesantă și convingătoare ni se pare sublinierea relației pe care și dl. Ion Dur o face între Nae Ionescu și Pascal, căci dacă, în principal, cei doi rămân foarte diferiți – Pascal fiind mult mai pasional, iar Nae Ionescu insistând în rigoare – totuși ideea lui Pascal „îndobitociți-vă” („*abêtissez-vous*”) stă chiar în spiritul lui Nae Ionescu, prin insistența lui că omul e singura ființă care se poate rata.

O contribuție valoroasă este și evidențierea deosebirii dintre „trăirismul” lui Nae Ionescu și „gândirea simțită” („*sentipensamiento*”) a columbianului Orlando Borda, prin aceea că, spune autorul, „*sentipensarul trimite la o experiență de tip*

comunitar, în vreme ce «trăirismul» se întemeiază pe experiența existențială individuală”.

Deși unii au observat caracterul oral al exprimării lui Nae Ionescu, totuși lucrarea de față are meritul că, denumindu-l drept „*un Socrate balcanic*” (prin concentrarea într-o singură sintagmă a două trăsături invocate în portret de G. Călinescu), face și argumentarea necesară, socotind că a avut „*Un destin socratic asumat până și în cele mai fragile segmente esențiale din viața filosofului*”. Căci Nae Ionescu n-a fost socratic pentru că ar fi fost incapabil, indolent sau leneș la scris și nici histrionic sau programat, ci mai ales pentru că a ținut să fie (ca și Socrate) moașă, adică să stimuleze în fiecare ascultător propria capacitate ca pe o condiție existențială și împlinire organică. Iar autenticitatea și valoarea metodei lui a validat-o Socrate însuși, căci așa cum Socrate n-a scris nimic, dar a infuzat în discipoli o forță extrem de fertilă, tot astfel și autenticitatea și valoarea socratică ale lui Nae Ionescu au fost confirmate de moștenirea care a rodit în cei mai capabili discipoli ai săi.

Dar valoarea cea mai mare a cărții de față ni se pare că stă în forța și limpezimea cu care argumentează că gânditorul sau cercetătorul onest și riguros înțelege că trebuie „*să stea departe de epidemia neomarxistă a corectitudinii politice și de canceroasa «cancel culture»*”. Din lașitate, din indolență sau chiar trădând, o mulțime din intelectualii titrați de astăzi se complac în ignorarea, evitarea sau chiar combaterea marilor intelectuali interbelici legați de Nae Ionescu, care constituie de fapt cea mai strălucită pleiadă a gândirii și creativității spirituale românești din secolul XX.

Cartea profesorului Ion Dur este nu numai o lucrare bine informată, argumentată și convingătoare, ci și un lucid și curajos act de credință și conștiință. Ca și Nae Ionescu, criticul Ion Dur *nu caută să mulțumească, ci să trezească*.

Pr. George REMETE

Membru corespondent al Academiei Române

CUVINTE PREVENITOARE

Parcă presimt grimasa cu care un personaj de tot anost se/mă va întreba: Încă o carte despre Nae Ionescu (cu numele său adevărat: Nicolae C. Ionescu, 1890-1940)?! Tot la Nae ați rămas?! Sunt întrebări ordinare, deloc surprinzătoare pentru mine, care au avut și au drept țintă și alte personalități incomode, încarcerate ideologic de mai multă vreme de culturnicii de serviciu ai unui regim politic ocult și acultural. Dacă veți înlocui numele filosofului sau teologului laic cu cele ale lui Eminescu, Vasile Băncilă, Mircea Eliade, Cioran și, mai nou, Octavian Goga – și lista e neîncheiată, veți avea tot atâtea capete de intelectuali vinovate de vicierea spiritului românesc.

Să ne înțelegem bine: atâta știe să interogheze acest Mr. Nobody, adică „domnul Nimeni”, cel care deunăzi se lamenta pe un ton de dialog crâșmărit că „e prea mult Nae în cultura română” și că mai multe generații de „năiști” au alterat metabolismul acesteia. Pentru orice spirit critic sănătos, e limpede însă că o atare percepție ignară nu are între determinațiile sale nici urmă de raționalitate, de simț axiologic echilibrat, de respect pentru valorile care contează în relieful identității românești.

Este illogic, aberant să spunem că asemenea tipare se despart de Nae Ionescu, și asta pentru simplul motiv că, în fapt, ele nu s-au întâlnit – intelectual, desigur – cu acest autor niciodată. Putem spune că relația de receptare a urmei lăsate de Nae Ionescu în cultura și spiritualitatea românească va calchia, în acest caz, un fel de silogism al lui Noica, atunci când vorbea de receptarea lui Kant: unii nu l-au înțeles pe Nae Ionescu, deoarece nu l-au citit absolut deloc, alții nu l-au înțeles tocmai pentru că au citit câte ceva din volumele sale tipărite după 1989.

Mai toate aceste spirite ignare își vor justifica lipsa de interes pentru un asemenea gânditor prin simpla și ignobila replică: e o persoană și o personalitate deopotrivă *moarte*. Mort?! Poate, dar nu e un *defunct*,

căci *defunctus* înseamnă cineva care a depus armele, care a ieșit din luptă. Defunct, adică eliberat din funcție. Or, Nae Ionescu e mai viu ca oricând, căci el are o *funcție culturală*, pe care și-o păstrează încă din timpul când trăia. Îmi amintesc de un text al lui Virgil Ierunca, pe care l-am citit pe când mă documentam la Biblioteca Românească din Freiburg, publicat în *Prodomos*¹ sub titlul „Lecția neterminată a lui Nae Ionescu”, unde acesta preciza: „Trecerea lui Nae Ionescu prin societatea românească învestește această societate cu atributele ateniene” și a făcut-o să devină „un fel de POLIS valahă”.

Grila *sine ira et studio*, adică fără ură și părtinire, a fost lejer și tendențios substituită, când e vorba de evaluarea urmei lăsate de Nae Ionescu în cultura română, cu forța exclusivă a celei care formulează o avalanșă de conjecturi, într-o nestăvilită bulimie a improvizațiilor de tot precare, a divagațiilor entuziaste și hilare. *Cum ira et studio*, cu ură și părtinire – așa sună motorul de căutare al demolatorilor de serviciu, cei care nu vor sau nu pot să înțeleagă că la un spirit de altitudine a lui Nae Ionescu, nu și a celor numiți mai sus, *nu se rămâne, ci se ajunge*. Acesta este drumul firesc prin care putem asimila valorile autentice ale culturii românești, al căror miez ideatic rămâne mereu contemporan cu spiritul timpului.

După seria – încă neîncheiată – de scrieri îngrijite de Marin Diaconu și Dora Mezdrea, exegeza logicianului, metafizicianului, filosofului ortodox și teologului laic Nae Ionescu (sunt ipostaze în care-l fixează și Mircea Eliade) a re-început de ceva vreme. Densa și detaliata *Biografie* în patru volume a Dorei Mezdrea a cercetat pas cu pas, cronologic, viața și scrierile lui Nae Ionescu, dându-ne astfel o hermeneutică doctă asupra drumului creator al autorului, proiectat neîncetat pe țesătura culturală, istorică și politică a perioadei interbelice, cu tectonica și convulsiile acestora. A refăcut contextul în care Universitatea din București, politica românească, ziarul *Cuvântul* condus de Nae Ionescu și relațiile sale cu discipolii *școlii*

¹ Vezi *Prodomos. Foaie de gând și apropiere creștină*, 1970 (Nae Ionescu 1890-1940 – treizeci de ani de la moarte).

de filosofie pe care, fără să-și propună, o întemeiase (*singura școală de filosofie* din istoria culturii românești¹) constituiau principalele toposuri care hrăneau spiritul românesc, dimensiuni absolut obligatorii pentru orice exercițiu exegetic onest.

Sunt multe lucruri care nu s-au spus până la capăt despre *fenomenul Nae Ionescu*, un ghem de trăsături esențiale pentru cultura din România interbelică, o structură generată de o personalitate cu certe vocații paralele, un creator care, evaluat din unghiurile obiective al istoriei, a avut în spațiul cultural și spiritual românesc un rol similar cu acela pe care l-a îndeplinit criticul, îndrumătorul cultural și omul politic Titu Maiorescu în a doua jumătate a veacului al XIX-lea. Amândoi rămân *funcții ale spiritului românesc*, Maiorescu pentru cultura română modernă întemeiată după Unirea de la 1859, Nae Ionescu pentru *renașterea religioasă* și identificarea, poate pentru prima dată, a specificului dat de *Ortodoxie* spiritualității răsăritene (replică la teoria maioreșciană a formelor fără fond), ca și pentru originalitatea reflecției sale metafizic-culturale de după Marea Unire de la 1918. Trebuie spus totodată că reflecția și problematica abordată de Nae Ionescu au fost, în multe din dimensiunile lor,

¹ Gabriel Liiceanu și Andrei Pleșu (care-l remorchează, uneori, total gratuit, pe Horia Roman Patapievici) pledează de multă vreme – și-i înțeleg pe deplin – pentru *școala de filosofie* de la Păltiniș, al cărei mentor a fost Constantin Noica. Nu cumva gânditorul de la Păltiniș a fost discipolul lui Nae Ionescu? Nu cumva mitul școlii, atât de prezent în *Jurnal filosofic* (1944), proiecta o viitoare structură, care calchia modelul naieionescian, la care Noica a visat toată viața? O structură în care nu să se predea cunoștințe, ci maestrul și discipolul să *trăiască* (vezi „trăirismul” de care au fost acuzați Nae Ionescu și generația lui Mircea Eliade, ieșită de sub pulpana sa) deopotrivă *stări de spirit*. Și-atunci, cum de în mai toate dezbatările – vezi una recentă: cea despre *Trilogia Păltinișului* (iunie 2026) – numele lui Nae Ionescu este eludat, laolaltă cu filonul de la care trebuie să revendicăm opera păltinișană a lui Noica, pe care o vom numi chiar cu denuminația folosită de Liiceanu: *scenariu paideic*?

O abordare echilibrată are Andrei Cornea (v. *De la Școala din Atena la Școala din Păltiniș*, Humanitas, 2004) despre „fenomenul Păltiniș” sau „scenariul paideic” dezvoltat de cel care, încă din 1981, se autointitula virtual „antrenor cultural” (v. „Cei douăzeci și doi sau despre cultura de performanță”, *Ramuri*, nr. 7/1981)

congruente cu dezbaterile de idei pe plan european a unor autori importanți, între care și gânditorul spaniol Miguel de Unamuno, asemenea aspecte fiind sesizate încă în epocă nu doar de Mircea Eliade, asistentul și discipolul profesorului.

Nimeni nu poate ignora faptul că teologul laic Nae Ionescu (pe care criticul Eugen Simion, în absența unei lecturi extinse și nuanțate a publicisticii teologice a autorului, îl numea cu totul aproximativ, prin 2019, „predicator” și „spirit dogmatic când e vorba de religie”), sub adâncă motivație venită dinspre comentariile făcute creștinismului de Nicolae Iorga, deschidea calea unei altfel de înțelegeri românești a creștinismului.

Că a fost așa, ne-au dovedit-o deopotrivă Nichifor Crainic sau Dumitru Stăniloae, chiar dacă teologul din urmă a avut serioase rezerve critice față de ideile teologului laic Nae Ionescu. Și nu uit să adaug aici, chiar dacă mulți nu vor accepta ipoteza, evlavia și frenezia lui Sandu Tudor, cu militantismul lui creștin promovat odată cu publicațiile *Credința* și *Floarea de Foc*, cu înduioșătoarea sa revoltă pe „jaful sufletesc” comis în perioada interbelică, atitudine potențată și prin ceea ce a rămas ca fiind Mișcarea „Rugul Aprins”. Unei părți din strădania acestui insolit personaj interbelic i-am dat de altfel contur într-o acoladă ce cuprinde „jurnalism poetic și adevăr veșnic”¹.

Nae Ionescu a fost contra unei direcții în cultura română, încercuind ca nimeni altul *Grundul* ei autohton, suport fecund pentru o reconstrucție cu adevărat modernă a culturii și civilizației. Un proces profund care făcea din ortodoxie semnul identității românești. Iar dacă Nae Ionescu a fost în acest fel involuntar maiorescian, nu același lucru putem spune despre discipolii săi, care au glisat, inutil, între a fi anti- sau ne-maiorescieni. Și asta în contradicție cu rolul, totuși, maiorescian – adică eminamente critic – pe care l-a avut, într-un alt context, așa-numita „tânără generație”, cea care l-a avut în vârful ei, ca lider, pe Mircea Eliade.

¹ Vezi Ion Dur, *Gramatică și cinste. De la Eminescu la Sandu Tudor. Opt lecții de gazetărie*, Pro Universitaria, 2024.

Între alte abordări ale „*fenomenului Nae Ionescu*” (Ștefan Afloroei), analiza noastră a fost totdeauna *pliată pe textul de interpretat*, printr-o deconstrucție și identificare a itemilor și a contextului filosofiei, politicii și culturii românești interbelice. Dincolo de analiza metafizicii și gazetăriei lui Nae Ionescu, pe care am făcut-o într-o monografie mai extinsă¹, acum am restrâns razele spotului hermeneutic asupra *teologului* laic, o ipostază, cu unele excepții, în mare parte ignorată de exegeza de până acum, în pofida prestației masive a autorului, una de anvergură europeană. Avem în vedere nu doar cursurile de filosofie a religiei, dar mai cu seamă nenumăratele texte publicistice pe teme religioase și teologice, cele care au generat în epocă dezbateri nu o dată controversate.

O asemenea vocație paralelă a gânditorului și teologului Nae Ionescu nu avem cum și nici nu trebuie să o eludăm; dialogul asupra „corectitudinii” teologului este astfel absolut necesar, o dezbatere la care încă așteptăm să participe temeinic teologii români pricepuți și care să stea, în discursul lor, departe de epidemia neomarxistă a corectitudinii politice și de canceroasa „cancel culture”.

Cum subliniam deja, comentariile noastre despre variile reflecții teologice s-au pliat tot timpul pe text și numai pe text, pe problematica subiacentă cursurilor de filosofie a religiei și pe masiva publicistică religioasă a lui Nae Ionescu. Sunt surse care ne dau imaginea teologului laic prin cele rostite de la amvonul amfiteatrului studentesc, al tribunei atâtor conferințe ținute de profesorul de logică și metafizică și, nu în ultimul rând, al problematizantei gazetării scrise încă de la intrarea sa în învățământ.

Nae Ionescu este un teolog laic, pe care l-am întâlnit în spațiul sacru concret al Bisericii, ca un credincios practicant ce era, după cum i-am zărit silueta de lumină și în toposul virtual al acestui lăcaș Sfânt, judecând din interior, cu comprehensiune și adâncime de specialist greu de egalat, lucruri dumnezeiești. L-am plasat, prin reflecțiile sale, într-un

¹ Vezi Ion Dur, *Nae Ionescu. Între metafizică, politică și teologie*, București: Editura Muzeul Literaturii Române, 2022.

simbolic pridvor al Bisericii, acest topos virtual de arhitectură fiind cumva situat pe liziera sacralului, el ocupând locul celui care nu e încă „înăuntru”, nici complet „în afară”, armonizând cu pricepere tensiunea ontologică și cognitivă dintre aceste două spații.

Nu interzicem nimănui să formuleze varii opinii despre gândirea teologică a lui Nae Ionescu. Pretindem, repetăm, ca orice formă de silogism, inclusiv sofisme, să aibă ca suport argumentativ textele de publicistică teologică, stenogramele cursurilor ținute la Universitate, cu toate neajunsurile lor îndreptățite, variile expuneri la nu știu câte conferințe.

Numai astfel putem descifra la teologul mirean Nae Ionescu o filosofie ortodoxă sau un creștinism metafizic, cum tot așa putem constata că metafizica lui religioasă a cedat în fața politicului nu de puține ori agresiv, profesorul optând vremelnice și public pentru împărăția Cezarului, păstrând pentru sine, ca pe o comoară pentru lumea de aici și de dincolo, împărăția Domnului. Să nu fie oare un semn profund în faptul – observat și de Mircea Vulcănescu, posibilul său discipol întru spiritualitate – că „gândirea lui Nae Ionescu se îndreaptă către o contopire a Bisericii cu Națiunea”, chiar dacă nu s-ar putea spune că ar fi fost ceva „real, sau numai ca spre o limită”?¹

Precursor al neopatristicii românești, cum apreciază Dora Medrea, spirit neliniștit al valorificării tradiției teologice răsăritene, Nae Ionescu se cuvine revendicat de biserica noastră strămoșească, primit, cum spune cel mai autorizat bibliograf, „în rândul coliturghisitorilor săi” ca pe un „adevărat *bărbat apostolic*”. Căci, într-adevăr, ce-ar fi fost Biserica Ortodoxă Română fără acțiunea restauratoare a lui Nae Ionescu, teologul „neoficial” din afara Bisericii?!

Teologul laic Nae Ionescu nu a fost indiferent pentru unii teologi, mai cu seamă cei din mediul academic. Mă gândesc, între alții, și la teologul ortodox Ioan I. Ică Jr., profesor la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Sibiu, coordonatorul Editurii Deisis,

¹ Mircea Vulcănescu, *Nae Ionescu. Așa cum l-am cunoscut*, București: Editura Humanitas, 1992, p. 96.